

STEDENBOUWKUNDIGE & LANDSCHAPPELIJKE VERKENNING
BLEEKERSEILAND - Meppel

Titel

Bleekerseiland

Opdrachtgever

Gemeente Meppel

Samenstelling

[REDACTED]

Redactie

[REDACTED]

Contactgegevens

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

Datum

2 September 2019

Inhoudsopgave

Geschiedenis Bleekerseiland	2
Conclusie historische kaart	4
Bestaande situatie	11
Regionanalyse	13
Analyse binnenstad	17
Analyse kansen Bleekerseiland	18
Ambitie	19
Ontwerp voorstel	20
Doorkijk beeldkwaliteit	21
Referentiebeelden sfeer	22

Geschiedenis Bleekerseiland

Scheepvaart in Meppel en Drenthe

Meppel speelde in de 14e eeuw al een belangrijke rol voor de scheepvaart in Drenthe. Het vaarsysteem rondom het Bleekerseiland heeft verschillende transformaties ondergaan. Het heeft zich door de jaren heen aan kunnen passen van turfvaart, kustvaart en stoomschepen naar waterrecreatie.

Een groot aantal riviertjes zoals onder andere: de Hunze, de Wapserveensche- of Vledder Aa, de Wold Aa, de Reest, de Leislout bij Ruinerwold en de voormalige Sethe (Meppelerdiep) werden al in de 14e eeuw ingezet voor de transport van turf. De scheepvaart van deze tijd bleef tot de 16e eeuw bescheiden in omvang en concentreerde zich voornamelijk rondom Meppel en de Oostermoerse venen.¹

In 1627 werden de Hoogeveense Vaart en de Meppeler Sluis aan de Sluisgracht gebouwd voor de turfvaart tussen Echten, Hoogeveen en Meppel.²

Rond de 17e eeuw begon ook de kustvaart toe te nemen, tientallen schippers uit Meppel voeren over de Zuiderzee naar Amsterdam. In 1640 voeren zo'n 70 potschepen uit Meppel naar diverse bestemmingen.³

Pas rond de 18e en 19e eeuw nam de binnenvaartscheepvaart toe. Rondom Hoogeveen, Meppel, Smilde en Gasselternijveen ontstonden grote Drentse schippersgemeenschappen. Al in 1566 werd het eerste schippersgilde opgericht. Alle Meppeler schippers moesten hiervan lid zijn.⁴ In het jaar 1890 waren er in Meppel er 219 schepen gevestigd in Hoogeveen waren dit er 500.

In 1880 werd de verbinding tussen Sluisgracht-Oevergracht rondom Bleekerseiland gedempt vanwege de ontwikkelingen in stoomschepen.⁵

De Stoombootkade (aan de oostzijde van het plangebied) werd destijds verlengd waardoor de goederen van de stoomschepen uit Amsterdam, Rotterdam en Zaanstreek hier gelost konden worden.⁷ De turfvaart nam geleidelijk af en maakte ruimte voor grote en diverse soorten ladingen.⁴

Rond 1960 nam de binnenvaart in Drenthe sterk af. In 1952 en 1953 werd de Grote en Kleine Oevergracht, dichtbij Bleekerseiland, gedempt.^{1 & 6}

In de loop van 1970 zijn veel kanalen afgesloten of gedempt. In 2002, met nog slechts 52 schepen, had Drenthe de kleinste binnenvaartvloot van heel Nederland. De meeste kanalen voldoen niet meer aan de moderne scheepvaart. Binnenvrachtvaart vindt in nog steeds plaats naar Meppel, langs het Meppelerdiep zijn de meeste havenfaciliteiten.

De kanalen en vaarten zijn tegenwoordig hoofdzakelijk voor recreatief gebruik in trek. Er zijn jachthavens aangelegd in onder andere Meppel, Coevorden en het Zuidlaardermeer.¹

¹ <https://www.geheugenvandrenthe.nl/scheepvaart>

² <http://www.oudmeppel.nl/tijdbalk/tijdbalk2.html>

³ <http://www.oudmeppel.nl/tijdbalk/tijdbalk3.html>

⁴ <https://www.geheugenvandrenthe.nl/kustvaart>

⁵ <http://www.oudmeppel.nl/tijdbalk/tijdbalk9.html>

⁶ <http://www.oudmeppel.nl/tijdbalk/tijdbalk14.html>

⁷ gemeente document: aanvliegroute haalbaarheid

Bleekerseiland

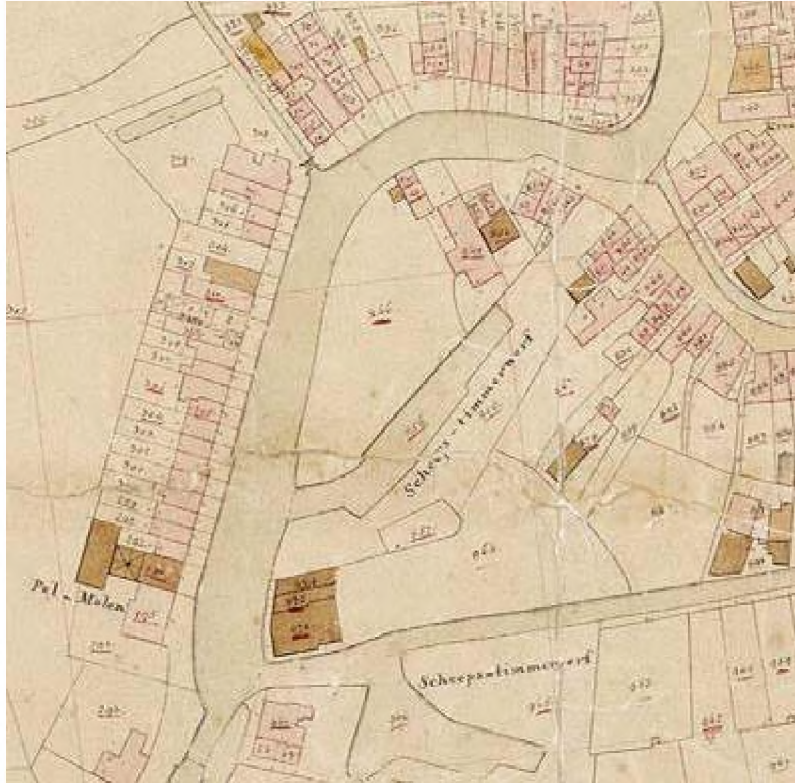
Het ontwerpgebied richt zich vooral op het Bleekerseiland dat door de jaren heen verschillende transformaties heeft ondergaan in gebruik, water en groenstructuur. De groenstructuur langs de kade van het Bleekerseiland bestond vroeger uit zachte kades met daarop Elzenbomen. Voorheen was het een grasveld, waar vrouwen hun was op het gras of aan waslijnen konden bleken. De vrouwen liepen over een houten brugje naar het bleekveld.

Het schiereiland stond nog voor 1870 bekend in de volksmond als De Bleek. In dat jaar droeg het de officiële titel Bleekerseiland.⁷ Na het dempen van de Sluisgracht en het doortrekken van de Stoombootkade werd er een draaibrug aangebracht. Op foto's is te zien dat deze plek een pleinachtig karakter had.

Het gebied wordt verrijkt vanwege zijn geschiedenis, de vroegere scheepsvaartidentiteit is rondom het Bleekerseiland voor een groot deel nog steeds zichtbaar. De woningen gelegen aan de zuidzijde van de straat Bleekerseiland zijn samen met de driehoekige tuin intact gebleven. Twee van de gebouwen zijn als Rijksmonument aangewezen en twee als gemeentelijk monument. De historische bebouwingen aan de noordkant van het Bleekerseiland hebben ruimte gemaakt voor jaren '80 woningen. Rond de Sluisgracht en de Stoombootkade zijn historische en waardevolle monumenten aanwezig. Het groene grasveld heeft uiteindelijk ruimte gemaakt voor betonplaten. De zachte kades op het Bleekerseiland zijn uiteindelijk beschoeid hoewel de beplanting van de Elzen behouden is gebleven.

De kwaliteit van het gebied uit zich vooral in het historische karakter wat zich presenteert langs het water. De rijen Elzen zorgen voor geborgenheid in een open veld. Het open karakter van het eiland biedt vooral ruimte voor sociale ontmoetingen.

Geschiedenis Bleekerseiland

1823-1880: oorspronkelijke waterstructuur tbv scheepvaart

1880-1890: dempen van Sluisgracht, de werf is verwijderd tbv ruimte stoomschepen

1933: werf bij Hoogeveense Vaart gedempt, rivier is rechtgetrokken

1952-1953: dempen van Grote en Kleine Oevergracht

Conclusie historische kaarten

foto analyse: vroeger & nu

mogelijk eerder gedempt 1953

gedempt in 1889

gedempt, jaar onbekend

Giethoorns bruggetje, toegang bleekveld

gemeentelijk monument (11 & 13)

rijksmonument (7 & 9)

vroeger houten loodsjes

Zachte kade

1933 gedempt

gesloopt 1933

driehoekige tuin groene planten + hekwerk

vroeger draaibrug

plein karakter

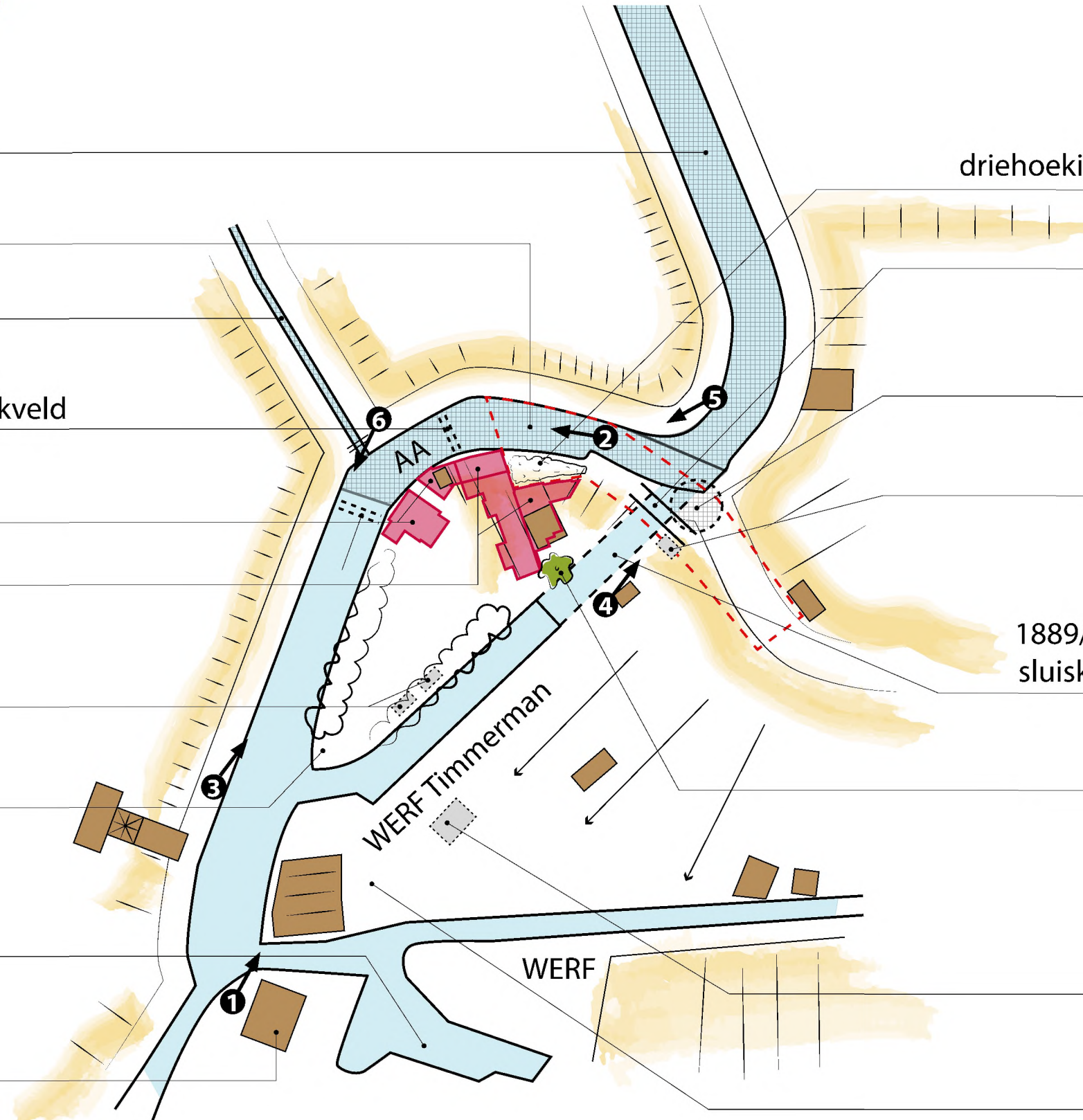
vroeger huisje

1889/1890 Stoombootkade verlengd & sluisgade gedempt (nu Bleekerseiland)

monumentale boom

vroegere loods

1890 kop van werf gesloopt

- pakhuizen
- bebouwing
- water
- kade
- water gedempt

3 locatie van foto op volgende pagina's

1 Vroeger: uitzicht op kerk, zachte kade, groen aanwezig

Nu: uitzicht op kerk, verharde kade, groen nog steeds aanwezig

2 Vroeger: plein karakter, driehoekig tuintje

Nu: straatprofiel (midden, stoep, rest ruimte), driehoekig tuintje behouden gebleven

③ Vroeger: Sluisgracht, variatie gevelbeeld

Nu: behoud variatie historisch gevelbeeld

④ Vroeger: Stoombootkade loopt over naar Grote & Kleine Oevergracht

Nu: Grote & Kleine Oevergracht gedempt

5 Vroeger: plein, breed straatprofiel

Nu: kruispunt, straatprofiel opgedeeld in zones

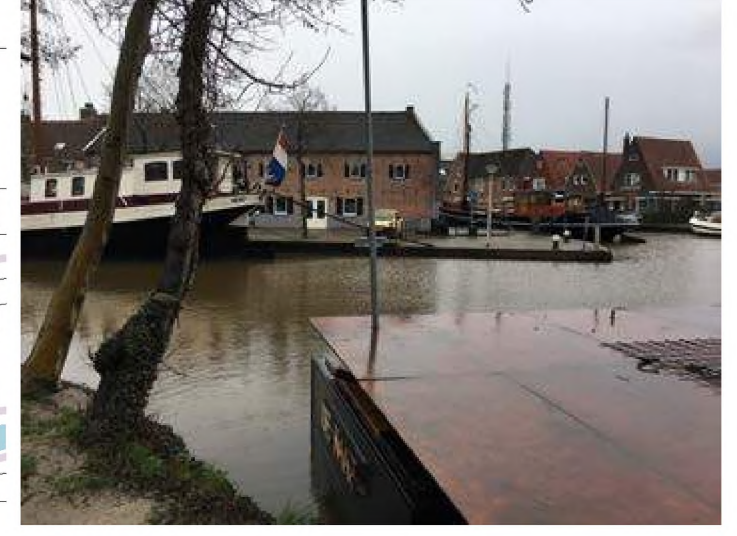
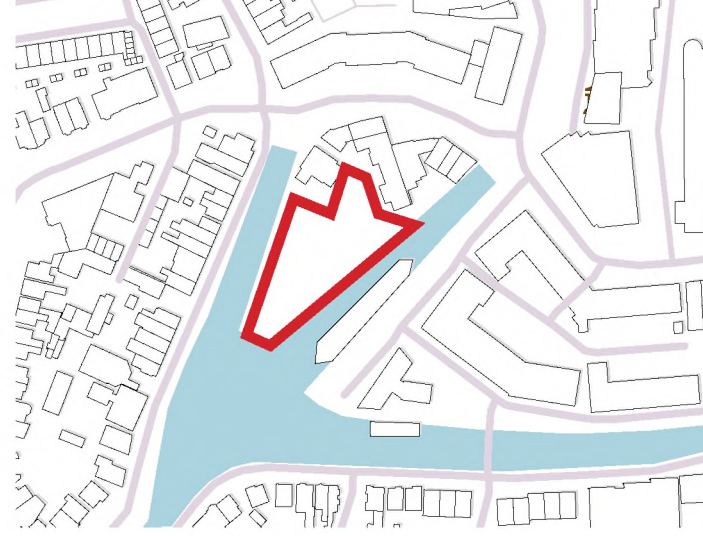
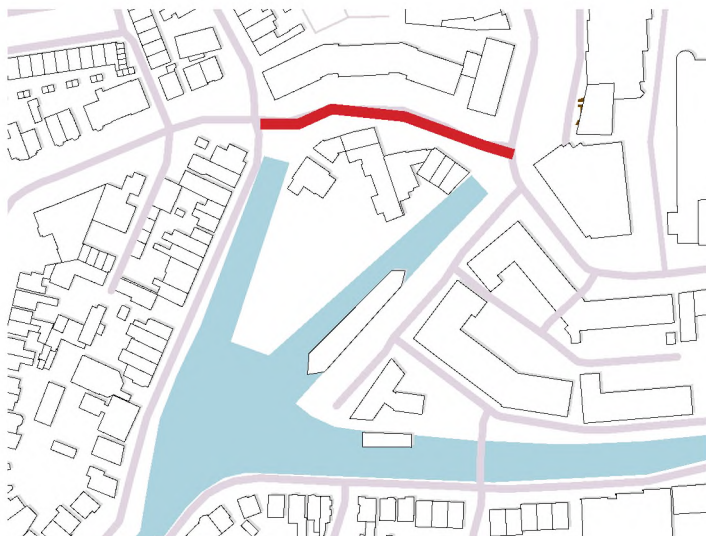

6 Vroeger: zichtbaarheid molen, breed straatprofiel

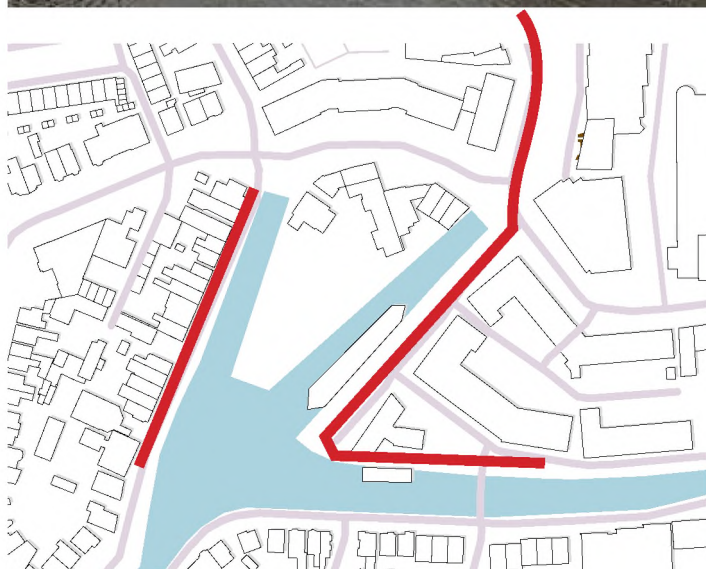

Nu: zichtbaarheid molen is behouden gebleven, smal straatprofiel

Bestaande situatie

Bestaande situatie

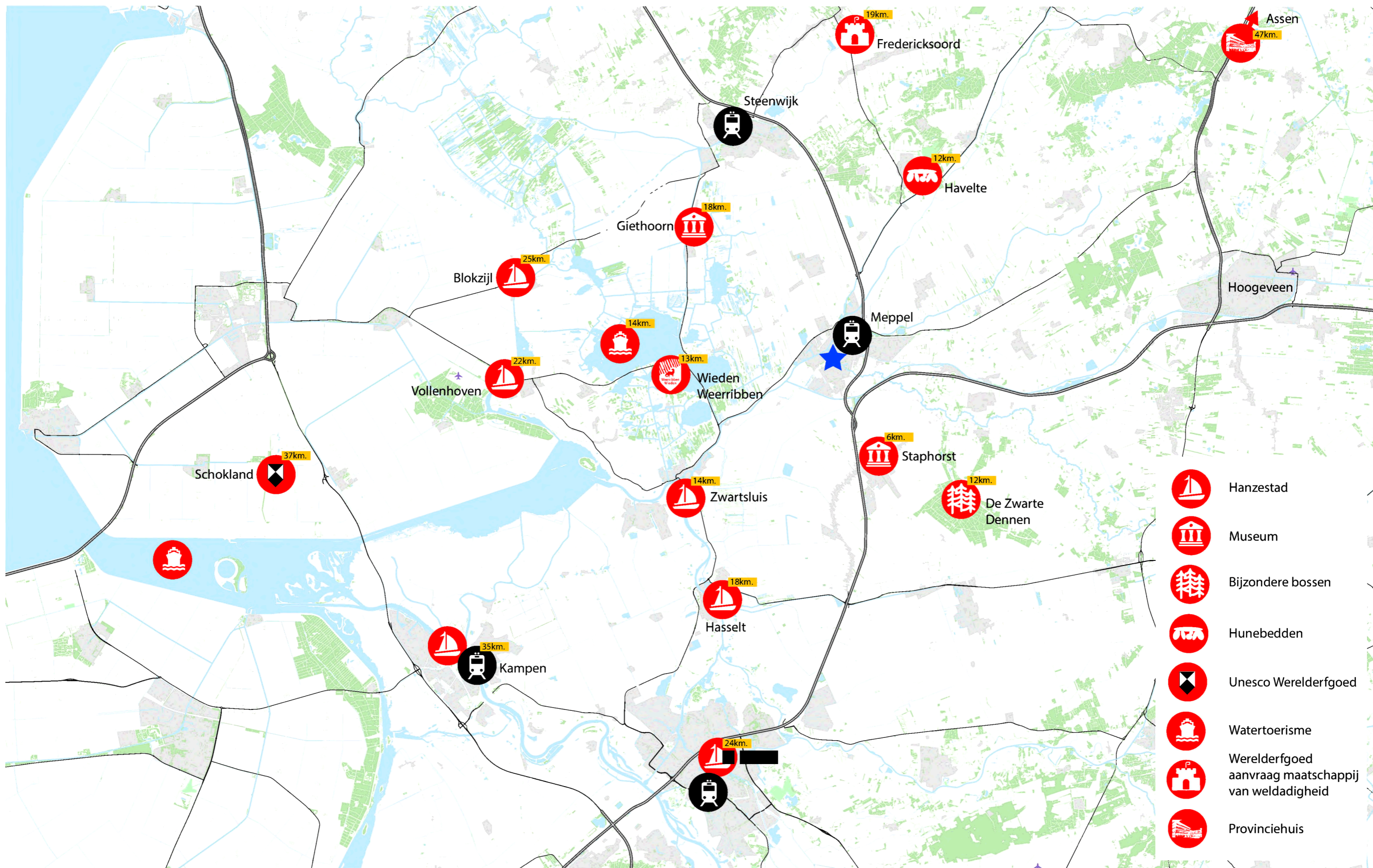
De bestaande situatie rondom het Bleekerseiland kan opgedeeld worden in vier gebieden

1. De straat Bleekerseiland : gedempt met als resultaat een breed straatprofiel. Het straatprofiel is gefragmenteerd door bestrating en scheiding van weg en stoep. Aan de zuidzijde zijn de historische gebouwen in tact gebleven, met 1 bouwlaag + dak. Aan de noordzijde zijn de historische gebouwen gesloopt en zijn er jaren '80 woningen voor in de plaats gekomen met 3 bouwlagen + kap.

2. Het schiereiland Bleekerseiland: dit gebied wordt nu gekenmerkt door een grote stenige oppervlakte. Het open karakter is door de jaren heen behouden gebleven. De flexibiliteit in gebruik is een sterke kwaliteit vanuit historisch en huidig perspectief.

3. De straten oost en west van het schiereiland op de hoek van het restaurant Sukade tot aan de Kleine Oeverstraat: dit gebied is veranderd van een omgeving met pakhuizen en scheepvaartcultuur langs de kade naar een woon- en binnenstadfunctie. Aan de westkant van het Bleekerseiland is het karakter van de historische woningen nog steeds zichtbaar.

4. De bestaande bewoning op Bleekerseiland kan als volgt worden omschreven. Een cluster van diverse woningen gebouwd tussen de jaren 1800 en 1950. Deze rijksmonumenten en gemeentelijke Monumenten zijn van grote waarde voor het gebied. Kenmerkend voor deze bebouwing is de verspringing in rooilijnen, de diversiteit in dakrichting en -constructie (zadel- en schilddaken) en de rode en zwarte dakpannen. De voorgevels bestaan hoofdzakelijk uit rode bakstenen met veel geveldetails. Ook staat er een houten gebouw met een schuurachtige typologie. De achterkant van de bebouwing is sober uitgewerkt en hoofdzakelijk wit gestuct.

- Hanzestad
- Museum
- Bijzondere bossen
- Hunebedden
- Unesco Werelderfgoed
- Watertoerisme
- Werelderfgoed aanvraag maatschappij van weldadigheid
- Provinciehuis

Regioanalyse: natuur, erfgoed, toerisme

Op een groter schaalniveau is Meppel gelegen nabij een aantal aantrekkelijke toeristische trekpleisters waardoor het kan fungeren als de “poort naar Drenthe”. Het is daarom geen verrassing dat de gemeente en initiatiefnemers willen inzetten op de ontwikkeling van een stadslogement.

De historische Hanzesteden Zwolle, Zwartsluis, Hasselt, Kampen, Vollenhoven en Blokzijl liggen binnen een afstand van circa 35 km van Meppel. Hier is een variëteit aan historie, cultuur, musea en horeca te vinden. Vooral Kampen en Zwolle staan internationaal hoog aangeschreven voor wat betreft het Hanze-toerisme.

Het Nationaal Park Weerribben-Wieden met haar prachtige natuur en waterrecreatie is gelegen op fietsafstand van Meppel. Hier is een landschap vol unieke flora en fauna te vinden dat zich uitstrekt over tientallen vierkante kilometers. Het historische en zeer toeristische plaatsje Giethoorn ligt ook in dit park. Het nationaal park Dwingelderveld met haar heidelandschap ligt ten noordoosten van Meppel.

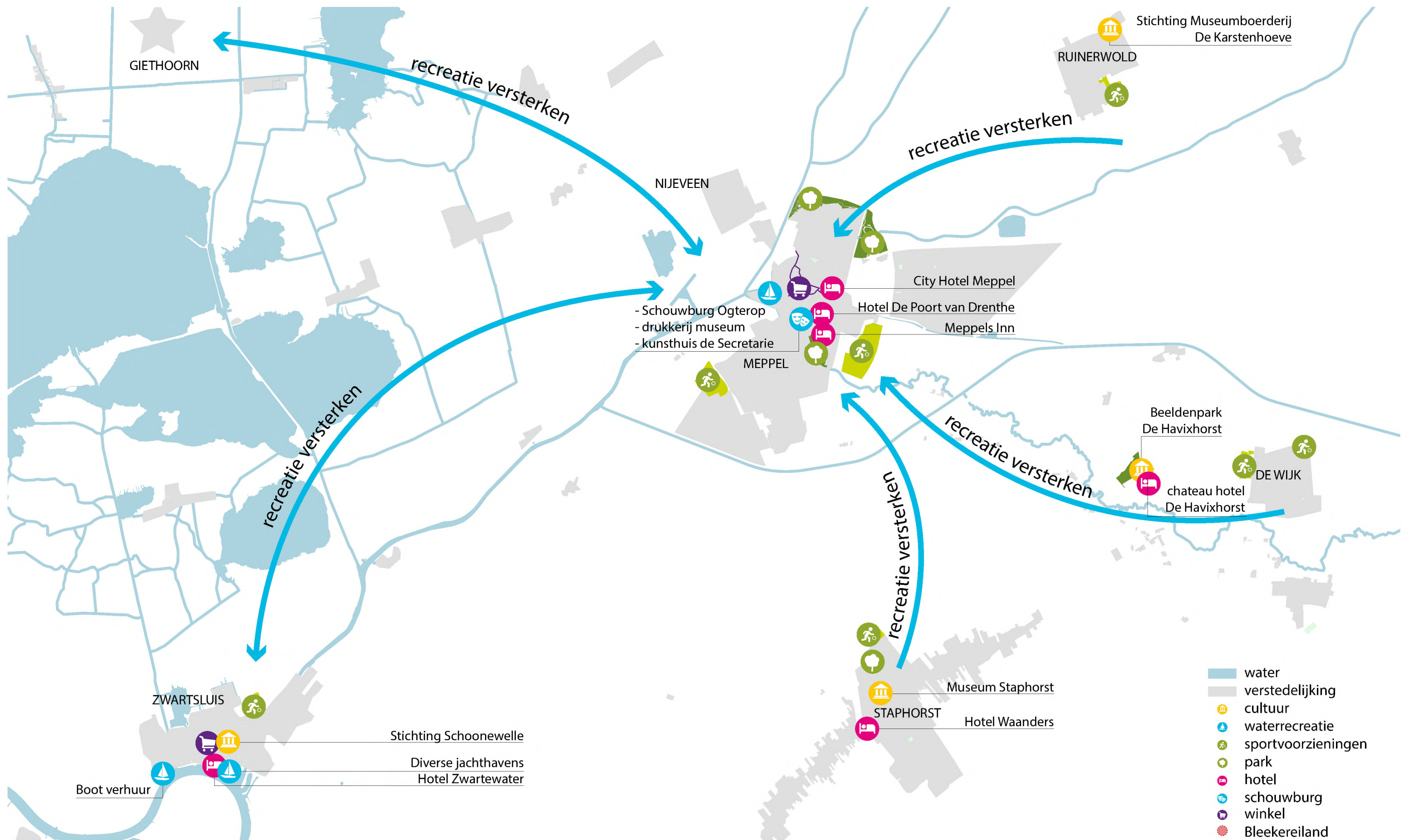
Verder ligt Meppel aan de mooie rivier de Reest. Het Reestdal is een natuurlijk waardevol landschappelijk gebied. Je kunt hier onder andere wandelen en fietsen.

1 van de 10 Unesco Wereld Erfgoed attracties in Nederland ligt ook nabij Meppel, namelijk Schokland op circa 40 km afstand. Dit voormalig vissersdorp is nu gelegen in de ingepolderde Noordoostpolder en trekt vele toeristen.

In Frederiksoord ligt een van de koloniën van weldadigheid, een plek vol cultuurhistorie. In 2017 is een aanvraag ingediend om deze plek op de werelderfgoedlijst van UNESCO op te nemen. Toeristen kunnen deze plek bezoeken en kennis nemen van de geschiedenis.

Veel van deze beschreven toeristische attracties liggen ten westen van Meppel. Meer in de buurt en zuidelijker van Meppel liggen Staphorst (met haar unieke weefcultuur), de landgoederen Havixhorst en Dickninge, Havelte (Hunebedden en heidevelden) en de Zwarte Dennen (prachtig bos met zwemvijver). Deze op fietsafstand gelegen plekken zijn ook zeer de moeite waard. Zo is Meppel redelijk centraal gelegen in een toeristisch zeer interessant gebied.

Regioanalyse: hotels en recreatie

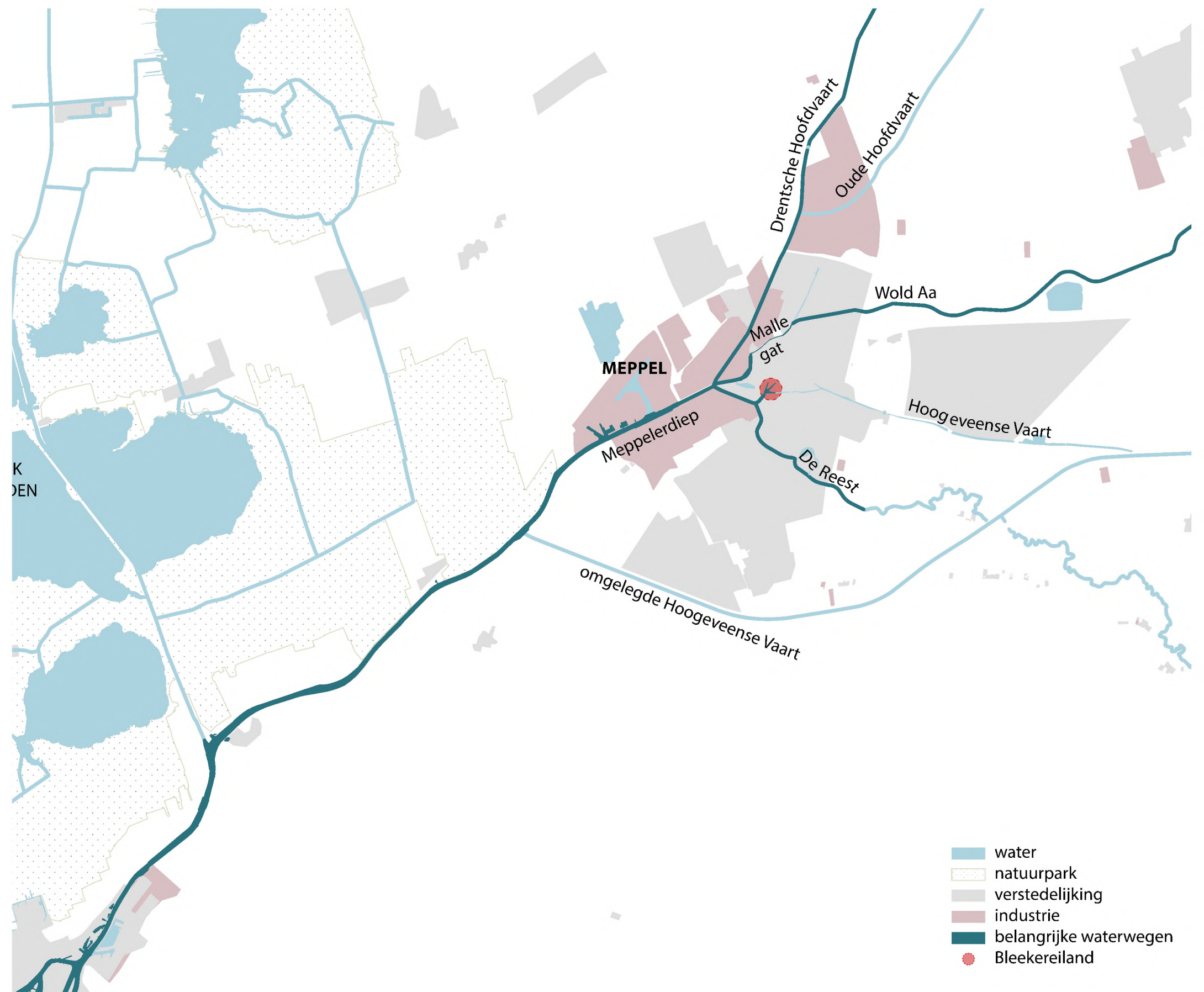

Regioanalyse: water

WATERSTRUCTUUR

De waterwegen in Meppel kennen een lange geschiedenis en vormen een belangrijk onderdeel van de identiteit van het stadsgezicht van Meppel. De Drentsche Hoofdvaart, het Mallegat en De Reest komen bij elkaar en vormen het Meppelerdiep dat vervolgens uitmondt in het Zwarte Water. Het Meppelerdiep was vroeger een natuurlijke waterweg en heette de Sethe.

Van de 15e tot de 19e eeuw maakte de Sethe/het Meppelerdiep deel uit van een belangrijke waterweg voor het vervoeren van turf. Het Meppelerdiep vormt ook een belangrijke verbinding met het Nationale Park Weerribben-Wierden. Tegenwoordig verbindt Het Meppelerdiep de Drentsche Hoofdvaart en de Hoogeveense Vaart met het IJsselmeer, twee kanalen die nog enigszins belangrijk zijn voor de scheepvaart. Zichtbaar in de afbeelding is dat het Meppelerdiep een belangrijke structuur vormt voor de verstedelijking van Meppel. Deze structuur is op kleinere schaal zichtbaar bij het Bleekerseiland die vanaf het water een belangrijke entree vormt voor de stad.

Analyse binnenstedelijk

FUNCTIONELE POSITIONERING BLEEKERSEILAND

Het centrum van Meppel heeft een vrij heldere functionele opbouw. Centraal en aan de oostzijde zijn een aantal lange straten te vinden die gedomineerd worden door detailhandel. Daar tussendoor, vooral op de pleinen is het zwaartepunt van de horeca gelegen.

De westzijde van het centrum wordt gedomineerd door wonen. Verder is opvallend dat aan de (pittoreske) grachten eigenlijk exclusief wordt gewoond. Er zijn bijna geen openbare of stedelijke functies te vinden aan het water. Dat water wat juist zo attractief en zo belangrijk is/was voor Meppel.

Het Bleekerseiland ligt eigenlijk tussen deze gebieden in (meer in de woonzone). Door de prominente ligging aan het water biedt het juist kans om openbare en stedelijke functies toe te voegen aan de plek en een verbinding te vormen tussen het water en het centrum van Meppel.

RUIMTELIJK OPBOUW CENTRUM EN BLEEKERSEILAND

Het Bleekerseiland ligt in de zuidwest hoek van het historisch centrum, gelegen aan het water. Het historisch centrum van Meppel wordt gekarakteriseerd door smalle straatjes in een organische structuur met enkele pleinen. Opvallend is dat er vrij weinig openbaar groen en parken in het centrum te vinden zijn. Alleen het Slotplantsoen is een structurele groenplek in een openbare ruimte. De andere groenplekken liggen vooral in bouwblokken of enigszins "onzichtbaar".

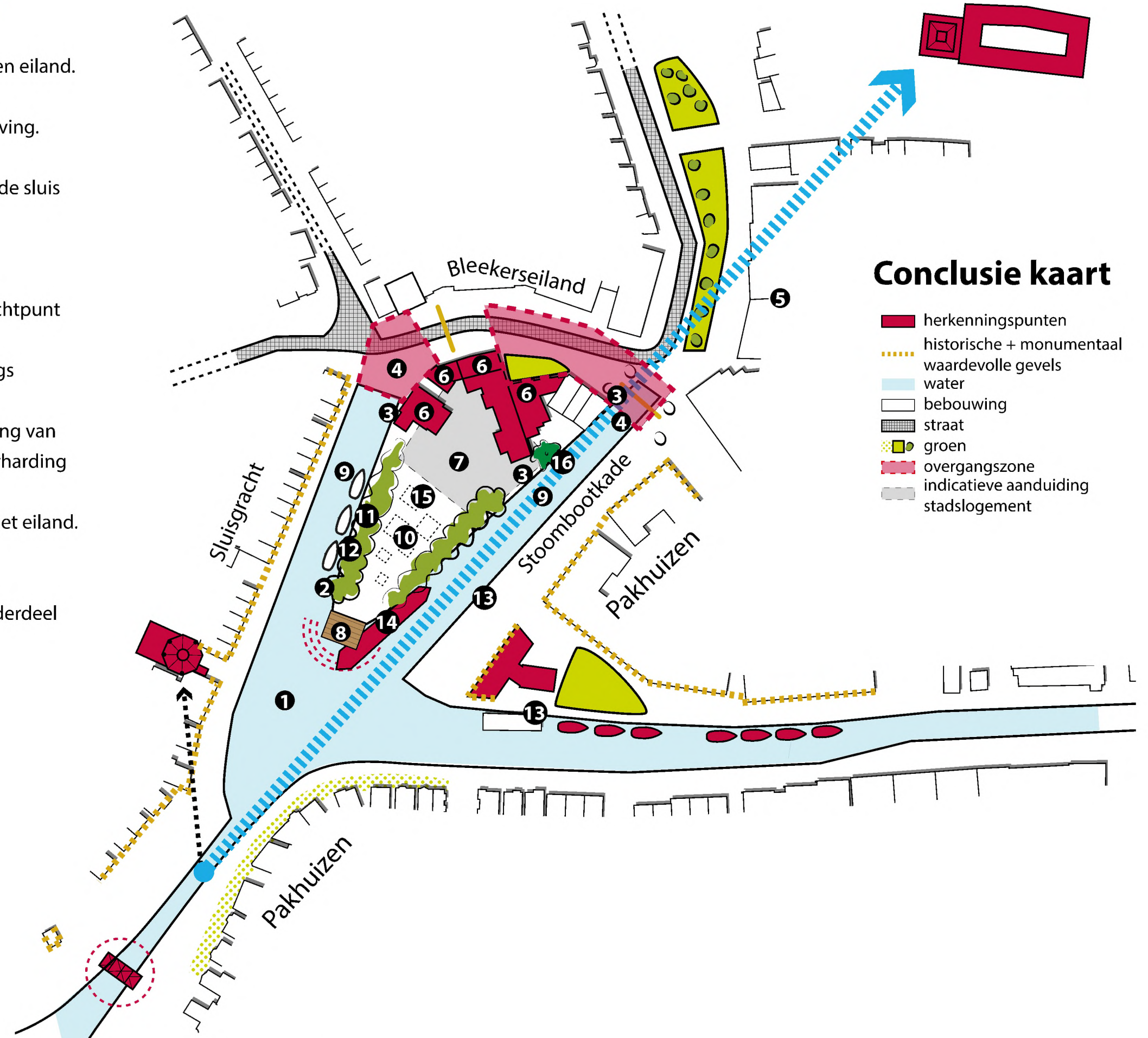
Daarom biedt het Bleekerseiland een kans om hierop in te spelen. Ten eerste is het een open plek of plein in de historische structuur (passend bij het centrum) liggend aan het water met een kans op groen of om een park te worden. Iets waar het centrum van Meppel behoefte aan zou kunnen hebben.

Analyse kansen Bleekerseiland

Waarden en kansen voor gebied

- 1 Knooppunt van waterverbindingen, van oorsprong een eiland.
- 2 'Kop' van de binnenstad, 'water entree naar de stad'.
- 3 Versterken verbindingen van het eiland met de omgeving.
- 4 Kwalitatief benadrukken entrees naar het eiland.
- 5 Zichtlijnen naar het centrum / Meppelertoren en ook de sluis versterken.
- 6 De waardevolle monumenten behouden.
- 7 Benutbare ruimte voor optimalisatie stadslogement.
- 8 De kop van het eiland kwalitatief vormgeven als uitzichtpunt of podium.
- 9 Meer waterrecreatie voorzieningen creëren op en langs Bleekereilands.
- 10 'Vergroenen' van het oude bleekveld. Moderne vertaling van bleekvelden in bestrating door toepassen van half verharding en half gras.
- 11 Behoud van bomen (evt. Elzen) langs de randen van het eiland.
- 12 'Zachte' en groene kade aan de westzijde.
- 13 Schepen als onderdeel van de water identiteit.
- 14 Pannenkoekenboot eventueel mee laten doen als onderdeel van de wateridentiteit van het eiland.
- 15 De openheid en multifunctionaliteit behouden.
- 16 De monumentale boom behouden.

Ambitie

De ambitie van het Bleekerseiland is om te ontluiken in de kracht van de prachtige markante ligging aan de rand van de Meppeler binnenstad. Als knooppunt van waterwegen, als overgang tussen land en water in een historische setting (met molen en grachtenpanden in de directe nabijheid). Met eigenstandige kwaliteiten als openheid, flexibele inzetbaarheid en de eigenheid en de toeristische potentie die het 'eilandzijn' heeft. Om enerzijds een plek te creëren met een intieme, besloten en kleinschalige sfeer en anderzijds de kwaliteiten van een open multifunctionele plek voor alle inwoners van Meppel te kunnen benutten.

REVITALISEREN (ECONOMISCHE FUNCTIE)

- Ontwikkelen van een stadslogement
- Ontwikkelen van multifunctionele horeca-gelegenheid
- Toevoegen van 'trekkers' van levendigheid en vitaliteit > Inspiratie: een stadstrandpaviljoen, culturele expositie, openlucht theater etc.
- Toeristische potentie benutten
- Potentie passantenhaven en water gerelateerde activiteiten

VERSTERKEN RUIMTELIJKE KWALITEIT

- Openbare ruimte: materialisering, kade, groen
- Ontsluitingsverbindingen, evt. aanvullende brug
- Kwalitatieve renovatie monumentale panden
- Verbindende elementen in aansluiting op het gebied rond om het eiland

UITLICHTEN VAN DE RIJKE CULTUURHISTORIE EN MONUMENTALE BEBOUWING (MONUMENTENZORG)

- Renovatie monumentale panden
- Het cultuurhistorisch verhaal van het Bleekerseiland opstellen en uitdragen
- Referenties vanuit het verleden inbedden in het nieuwe ontwerp
- In verbinding met de historische omgeving molen, drukkerijmuseum, Meppeler sluis etc.

RUIMTE VOOR KLEINSCHALIGE EVENEMENTEN EN CULTUUR

- Flexibele open ruimte voor kleinschalige evenementen, voorstellingen in de open lucht

VERBINDING MET HET WATER

- Versterken zichtbaarheid en interactie tussen water en land : Inspiratie: multifunctioneel vlonder, positionering pannenkoekenschip, stadstrand
- Aanlegplaatsen
- Startpunt beleving Meppeler grachten

VERDUURZAMING EN KLIMAATADAPTATIE

- Duurzaam
- Klimaatadaptatie groen en bomen voorbeeldproject hittestress
- Klimaatadaptatie regenval en water
- Aandacht lokale producten/ ambachten

VERBINDING VAN NETWERKEN EN SOCIALE COHESIE

- Ontmoetingsplek voor iedere Meppeler : Inspiratie: toeristische informatie/verzamelpunt, fietsroutenetwerk, Meppeler stadswandeling
- Toegankelijkheid

Ontwerp voorstel

Vlonder als versterking zichtlijn en directe verbinding met de binnenstad.

Terugbrengen van de bleekvelden met symbolische 'lakens' als verharding in het gras.

Multifunctionele open ruimte en vlonder op de kop van het eiland.

Vergroenen van het eiland en de kades.

Versterking water identiteit en verbinding met het water en de omgeving.

Ontspanningsruimte en spelelement voor kinderen.

Inpassing initiatief stadslogement.

Zachte oever aan de westzijde.

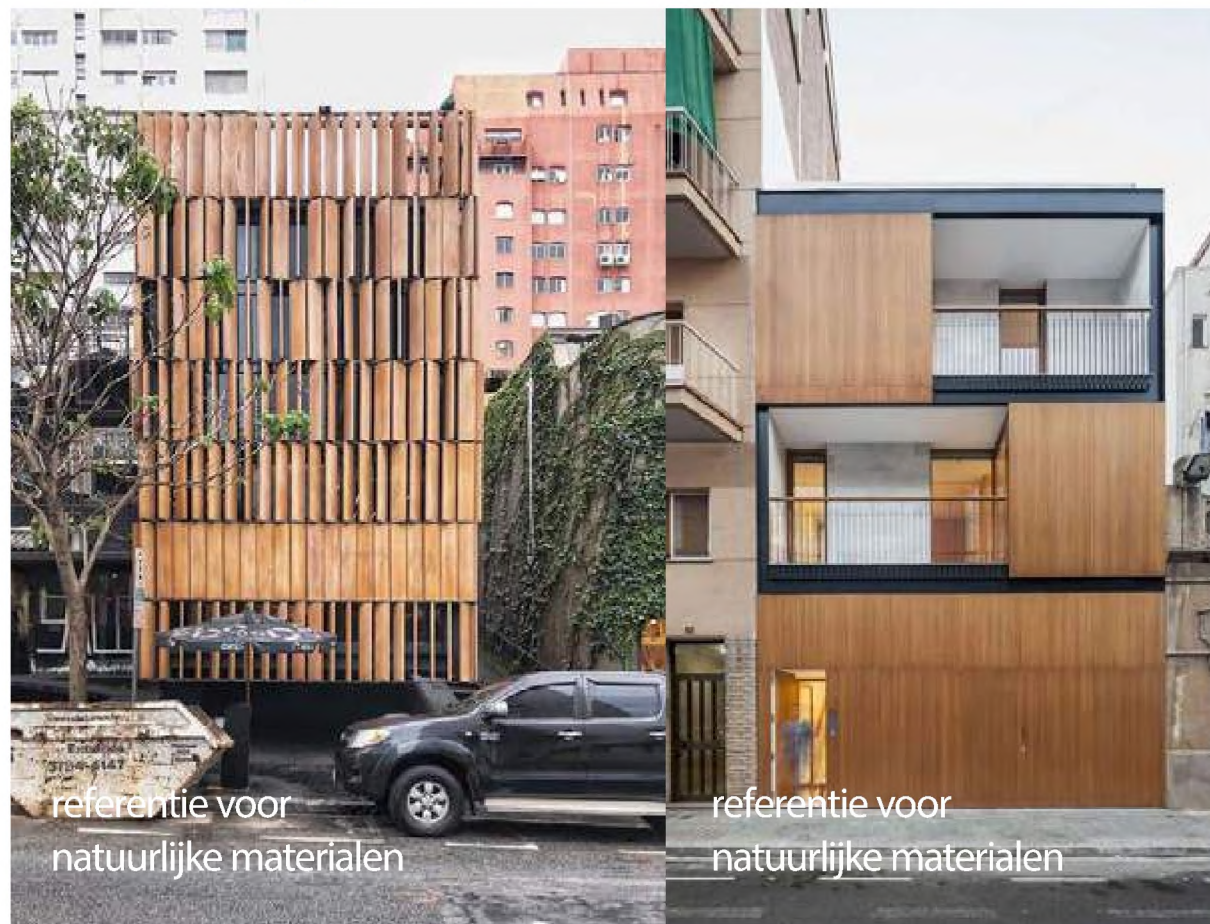
Nieuwbouw max 2 bouwlagen met kap.

Doorkijk beeldkwaliteit

Doorkijk beeldkwaliteit

referentie voor natuurlijke materialen

referentie voor natuurlijke materialen

referentie voor natuurlijke materialen

referentie voor kapvorm en natuurlijke materialen

referentie voor kapvorm

referentie voor hoofdvorm en parcelering

referentie voor entree hotel

Voor wat betreft de beeldkwaliteit kan het volgende gezegd worden over de nieuwbouw. De nieuwbouw betreft een aanbouw aan het bestaande historisch ensemble (historische bebouwing). Deze aanbouw zoekt bewust het contrast op met de oude bebouwing maar is ten alle tijden wat betreft uitstraling en architectuur ondergeschikt (en ingetogen) aan deze oude gebouwen. Strakke en moderne architectuur is daarbij kansrijk. De nieuwbouw is eigentijds en heeft strakke vormen met maximaal 2 bouwlagen en een derde laag in een kap. Het heeft een rustige en eenvoudige hoofdvorm en sluit aan bij de hoogte van de bestaande bebouwing (maximaal 3 lagen incl. kap).

Deze hoofdvorm en het silhouet van de nieuwbouw speelt in op het dakenlandschap van de omgeving en heeft een referentie naar de vorm van pakhuisen. De kracht van de architectuur van de nieuwbouw dient te zitten in de eenvoud, zowel in hoofdvorm als in materiaal- en kleurgebruik.

Wat betreft materialisatie dienen natuurlijke materialen worden gebruikt die een referentie vormen naar de havenactiviteiten van vroeger. Denk daarbij aan hout en staal. Het gebouw en gevels hebben een vriendelijke uitstraling en een parcelering.

Referentiebeelden sfeer

Referenties benaderen water

kunststof vlonders

hout & cortenstaal vlonderpad, Breda

kunststof vlonders

houten vlonderpad, Den Bosch

houten vlonderpad, Utrecht

Referentiebeelden sfeer

historische foto witwasgoed op gras tbv bleken

Historische verwijzingen

moderne vertaling van bleekvelden in bestrating

Referentiebeelden sfeer

binnentuin en terras

kruidenwandeling, Breda

buiten terras, restaurant Verheyden, Arnhem

Piet Oudolf borders rondom hotel

voormalig industrieterrein, Utrecht

plein bij Casino, Enschede

Stanislavsky instituut, Moskou

Referentiebeelden sfeer

Referenties placemaking

drijvend festival, Zwolle

waterballen

podium op het water

drijvend festival zwembad, Kopenhagen

park, New York

bierfestival, Arnhem

los meubilair

foodtruckfestival flexibel gebruik,
Groningen

foodtruckfestival, Dordrecht

stadstrand, Groningen